

3. Масалітіна О. Ю. Енциклопедія для батьків. Ви та Ваш малюк / О. Ю. Масалітіна. – К.: ТОВ «Р.А.-ДжіПіАр», 2005. – 159 с.
4. Наші малюки! От народження до года / Под ред. О. С. Жуковой, В. П. Балобанова, А. Ю. Литус. – М.: АСТ; СПб.: Сова, 2005. – 143 с.
5. Шадрін О. Г. Дитини – шлях до зближення / О. Г. Шадрін // Твій малюк. – 2006. – №9. – С.20–21.

Вашак О.О.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ПЕДАГОГІКИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ СУЧАСНИХ ДНЗ

У статті теоретично обґрунтовано роль та місце виховного потенціалу української народної педагогіки у процесі національного виховання дітей дошкільного віку. Висвітлено основну мету концепції національного виховання дошкільників. Автором обґрунтовано актуальність використання надбань педагогічної спадщини в сучасному освітньому просторі дошкільних навчальних закладів. Розкрито особливості впливу різних засобів народознавства на розвиток дитини як особистості.

Постановка проблеми. Однією з найважливіших педагогічних задач, визначених Законом України «Про дошкільну освіту», є виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної та рідної мови, національних цінностей українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля. Тому на сучасному етапі розвитку нашої держави перед освітянами постає першорядне завдання – виховання підростаючого покоління на засадах національних та загальнолюдських цінностей. Важливу роль у цьому процесі відіграє українська народна педагогіка, яка дає можливість з раннього віку плекати духовність у дітей, любов до рідної землі, національної історії, культури, традицій та звичаїв. Дошкільний вік – найважливіший період людського життя. Тому доцільно, щоб ці завдання були відображені у змістовому компоненті освітньої діяльності дошкільних навчальних закладів, навчально-дидактичному та методичному забезпеченні; у створенні предметно-просторового, розвивального етносередовища, атмосфери духовної та національної єдності всіх учасників освітнього процесу. Адже чим глибше проникають діти у скарбницю національної матеріальної й духовної культури, осмислюють досягнення своєї нації, то глибші їхні національні почуття, стійкіші прагнення до навчальної та трудової діяльності.

Аналіз останніх джерел та публікацій. Педагогічний потенціал народної спадщини у свій час досліджували педагоги-класики

К.Д. Ушинський, А.С. Макаренко, В.О. Сухомлинський та інші. Предметом сучасних наукових досліджень А.М. Богущ, М.Г. Стельмахович, Є.І. Сявакко та інших вчених є вивчення ролі та місця педагогіки українського народу, етнопедагогіки та дитинознавства в освітньому середовищі дошкільних навчальних закладів.

Мета статті: теоретично обґрунтувати роль та місце виховного потенціалу народної педагогіки у процесі національного виховання дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Проблема відродження національних духовних та моральних цінностей зумовила необхідність звернутися до українських народних витоків. У цьому аспекті невичерпним джерелом розвитку особистості постає народознавство, що вивчає культуру і побут народів світу, їх походження, народну творчість, фольклор, традиції та виховує у дошкільників моральні, патріотичні та естетичні почуття.

Перший, хто надавав великого значення народній педагогіці був видатний український науковець та педагог К.Д. Ушинський. Великий вчений увів поняття «народна педагогіка» в широкий обіг, обґрунтувавши правомірність цього терміну в педагогічній науці, теоретично й практично довів, що народна педагогіка, є золотим фондом педагогіки наукової, закликав до ґрунтовного й всебічного вивчення виховного досвіду народу. Народна педагогіка, як і вся народна виховна мудрість, одержала в трактуванні педагога найвищу оцінку. Педагогічна спадщина К.Д. Ушинського – вершина не тільки вітчизняної, а й світової педагогічної думки. Джерелом його творчості була народна педагогіка. Педагог вважав, що вкрай важливо залучати дитину до скарбниці народної мудрості з раннього віку і продовжувати вивчати у школі.

Впроваджуючи ідеї К.Д. Ушинського у сучасний освітній простір ми вважаємо, що прищеплювати любов до національної культури, народної творчості, традицій українського народу, доцільно шляхом організації нетрадиційних занять, під час народних свят та різноманітних заходів з використанням інноваційних методик. Ефективним та доцільним у ранкові години є вивчення народного фольклору: пісеньок, колисанок, забавлянок, прислів'їв, приказок. Педагоги можуть використовувати цілий комплекс навчально-виховних методів, які містять різні види творчості: вишивка, писанкарство, різьблення по дереву, гончарство, елементи обробки національного одягу.

Концепція дошкільного виховання в Україні, сповідуючи історичний та народознавчий підхід до національного виховання дітей дошкільного віку, актуалізує його народознавчі, українознавчі та краєзнавчі напрями. Реалізацію основних ідей видатних учених минулого і сучасності щодо особистісно-зорієнтованого, ціннісного та компетентнісного підходів у процесі розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку на принципах народознавства передбачено і у Базовому компоненті дошкільної освіти. На це орієнтують і різноманітні програми

дошкільного виховання. Тому, організовуючи народознавчу роботу з дошкільниками, вихователі повинні в комплексі розв'язувати пізнавальні, навчальні, виховні та мовленнєві завдання. Адже головна мета занять з народознавства полягає у тому щоб сприяти вихованню у дітей духовності на національному ґрунті, доброзичливості, чесності, взаємоповаги, чемності, скромності, товариськості, поваги до культури інших народів, вшанування їхніх традицій, оберегів. За допомогою ознайомлення дітей з елементами етнографії в освітньому середовищі сучасних дошкільних навчальних закладів можна закласти в майбутнє покоління чемність, відповідальність, доброзичливість.

К.Д. Ушинському належить розробка наукових засад національного виховання. Національним він вважав виховання, яке історично склалося на історичному ґрунті певної конкретної нації й своїми цілями, змістом і засобами підпорядковане самобутній природі дитини, потребам забезпечення її належного тілесного, чуттєво-вольового, інтелектуального, духовно-морального й естетичного розвитку, засвоєнню національних, місцевих етнографічних та загальнолюдських культурних цінностей, формуванню довершеної особистості, національно свідомого представника свого народу [3].

На нашу думку, інтеграція сучасних методів виховання з українською історією, традиціями народної педагогіки, фольклором, різними видами національного та світового мистецтва дає можливість всебічно розвивати дитину як особистість в освітньому середовищі дошкільних навчальних закладів, реалізуючи педагогічні завдання на національному ґрунті.

Послідовницею ідей К.Д. Ушинського була С.Ф. Русова, яка наполягала, щоб виховання дитини здійснювалося через колискові, забавлянки, народні казки, ігри, пісні, лічилки, загадки. Тим самим вона поступово залучається до національної культури українського народу, відбувається етнізація дитини як особистості. Педагог стверджувала: «нація народжується коло дитячої колиски, лише на рідному ґрунті, серед рідного слова, пісні здатна вирости національно свідомо дитина». Найдієвішим засобом національного виховання Софія Русова вважала рідне слово. Саме через слово дитина сприймає духовні цінності народу, його світобачення та світосприймання, здійснюється її художньо-образне мислення, засвоюються нею мораль, історичний досвід народу [4].

З нашої точки зору, ознайомлення сучасних дошкільників з народними традиціями, українською народною творчістю, малими фольклорними жанрами становить найкращий матеріал для розвитку їх мовлення, для пошукової роботи дітей, їх активності, зацікавленості на занятті. Розмаїття виховних заходів народознавчої тематики як за змістом так і за формою дозволить поповнити активний словник дітей, виховати у них любов до рідної мови, до свого краю, українського народу, чесність, працьовитість, доброту, почуття прекрасного.

Видатний український педагог В.О. Сухомлинський неодноразово підкреслював необхідність наукового вивчення народної педагогіки, народознавства та етнопедагогіки. Науковець говорив, що «про народну педагогіку ніхто до цього часу серйозно не думав, і це, напевно, принесло великої шкоди педагогіці, писав у листі до Г.Н. Волкова. – Я впевнений, що народна педагогіка – це зосередження духовного життя народу. У народній педагогіці розкриваються особливості національного характеру, обличчя народу» [5].

Педагогічна творчість В.О. Сухомлинського пройнята не лише традиціями, а й прийомами, методикою української етнопедагогіки. Як у наукових працях, так і у практичній діяльності педагог доречно використовував такі жанри народної творчості, як прислів'я, приказки, афоризми, казки, легенди, в яких прославляється праця. Він умів навчати дітей складати казки. Школа Сухомлинського воістину була «народним осередком виховання». Для виховання підростаючого покоління В.О. Сухомлинський використовував різноманітні форми народної мудрості: усну народну творчість, писемні етнографічні пам'ятки, звичаї і традиції народного виховання, праці, побуту і громадського життя, досвід сімейного виховання, свята, обряди, ігри та інше [5].

Особливо цінив В.О. Сухомлинський багаті народні традиції трудового виховання. Він називав їх «одвічними традиціями народної педагогіки». За ними діти допомагають батькам трудитися з раннього віку, працюють поруч з ними, а батьки не можуть обійтися без праці дітей. Таке включення дітей до праці – запорука їх надійного виховання. Змалку діти трудяться не з примусу, а тому, що ніхто з людей, які їх оточують, без праці не уявляв собі життя [5].

Ми вважаємо, що сучасний дошкільний навчальний заклад повинен виховувати майбутніх громадян України на основі культурно-історичного досвіду нашого народу, його багатовікової мудрості та духовності. Як уже було доведено, ефективним засобом цієї роботи повинні бути національні традиції, які мають потужні виховні можливості. Отже, мета народного виховання в освітньому середовищі дошкільного навчального закладу повинна полягати у піднесенні загальної культури вихованця, підготовці до життя і праці, виховання справжнього патріота і громадянина своєї держави.

Основним предметом дослідження сучасного науковця М.Г. Стельмаховича була народна педагогіка та родинна етнопедагогіка. Саме в цьому реалізувалося його життєве призначення, саме тут розквітнув повною мірою його талант і могутній інтелект. Новаторський підхід М.Г. Стельмаховича до вище зазначеної проблеми полягав у тому, що «традиційна родинна етнопедагогіка розглядається ним як невичерпне джерело збагачення сучасної наукової теорії та практики сімейного виховання, без використання якого неможливо отримати повноцінні наукові знання про виховання дітей». Вченим розкрито історико-

педагогічні закономірності розвитку й орієнтування української сімейної етнопедагогіки як складової динамічної системи [7].

Підтримуючи наукові погляди М.Г. Стельмаховича сучасні педагогічні дослідження з народної педагогіки наголошують, що у дошкільників доцільно формувати уявлення про рід та родовід саме під час вивчення української народної творчості на заняттях з народознавства. Так, з метою усвідомленого ставлення дошкільників до власного життя, життя своїх рідних і пращурів їх можна залучати до українських народних свят, обрядів, національної культури. Завдяки цьому у дітей дошкільного віку поступово виховуються загальнолюдські цінності, як культ Матері й Життя, поваги до старших, до рідного дому, Батьківщини, турбота про молодших, людська гідність і честь. До таких національних цінностей залучаються діти, як на заняттях з народознавства, так і в повсякденному житті.

На нашу думку, особливе місце серед занять на яких у дошкільників формуються уявлення про родину, працю, життя та побут українського народу, природу рідного краю, формування світосприйняття займає робота по ознайомленню їх з навколишнім. На таких заняттях дітям надаються елементарні знання про родовід, народні традиції та обряди, історію рідного краю, ремесло свого народу. Організуючи рухову активність під час прогулянки доречним є проведення народних ігор, оскільки участь у таких іграх сприяє розвитку винахідливості й витримки, загартовує організм, формує моральні якості, викликає інтерес до народної творчості. Наприклад, рухливі хороводні ігри: «Подоляночка», «Іде, іде дід». Ігри історичної та соціальної спрямованості: «Король», «Нема пана дома». Ігри побутової спрямованості відображають: «Ой сусіди, сусідоньки», «Куй-куй, ковалі...», «Як було у баби...».

Під час виховної роботи, яка ґрунтується на народній дидактиці, вихователь повинен чітко ставити перед собою мету власної виховної діяльності, чітко окреслити завдання, котрі ставить перед собою, базуватися на загальнопедагогічних принципах, використовуючи особливі методи роботи. Так, ознайомлюючи, наприклад, дітей з обрядовими піснями, педагоги сприяють їх естетичному вихованню, привчають до рідної мови та залучають до родинних традицій. Адже чудовими спектаклями в українців були майже всі весільні і календарно-обрядові свята, які розвивали творчі сили дитини, виховували її естетичні ідеали, любов до рідної землі, свого краю, родини.

Як бачимо, теоретичний аналіз наукових джерел дає підстави стверджувати, що народна педагогіка, як складова частина культури українського народу зародившись в глибоку давнину, виокремила основні засоби виховання дітей, що відповідають особливостям їхнього розвитку. Так, предмети і явища, що оточують дитину, є засобами народної дидактики і характеризуються влучною, яскравою мовою, зрозумілою та цікавою для них. Наприклад, колискові пісні, завдяки яким вона вперше

прилучається до рідної мови. Пестушки, якими супроводять перші рухи дитини. Їх можна розучувати з дітьми під час різних режимних процесів у сучасних дошкільних навчальних закладах.

Висновки. Отже, народні педагогічні засоби, спрямовані на виховання дітей дошкільного віку є багатофункціональні й високоемоційні, оскільки задовольняють їхню допитливість, невтомне прагнення до руху, творчого мислення, в них втілена народна мудрість і мораль, тому виховний потенціал народної педагогіки в процесі національного виховання дітей дошкільного віку важко переоцінити, адже засоби її є доступними та ефективними.

Список використаних джерел:

1. Богуш А. М., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному закладі: Практикум: Навч. посіб. / Богуш А. М., Лисенко Н. В. – К., «Вища школа», 2003. – 206 с.
2. Ващенко Г. Виховний ідеал: Підручник для педагогів, вихованців, молоді і батьків./ Ващенко Г. – Полтава: Полтавський вісник, 1994. – 192 с.
3. Видатний український педагог К.Д. Ушинський [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://istorpedagoglpk.blogspot.ru/2014/12/7.html?m=1>.
4. Концепція національного виховання Софії Русової [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://studfiles.net/preview/5110606/page:2/>. – Назва з екрану.
5. Педагогічні аспекти народної педагогіки В.О. Сухомлинського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ipedahohika.com/lirefs-1000-1.html>.
6. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка / Поніманська Т.І. – К., 2004. Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка. – 2002. – 159 с.
7. Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка / М. Г. Стельмахович. – К.: ІЗМН, 1997. – 232 с.

Гришко О.І.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

ОСОБЛИВОСТІ ТА ШЛЯХИ ЗАСВОЄННЯ ДИТИНОЮ МАТЕМАТИКИ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

У статті розкривається значення математичної грамотності як елемента культури сучасної людини. Характеризуються особливості та шляхи засвоєння дитиною математики в дошкільному віці. Пропонуються сучасні технології формування логіко-математичного мислення дитини.

Математична грамотність – важливий елемент культури сучасної людини. Доведено, що цілеспрямоване навчання дітей математиці має починатися якомога раніше.

У сучасному суспільстві поняття «математична грамотність» трактується не лише як набуття азів математичних знань, а як змістове наповнення, переважно дієвими математичними знаннями, уміннями, здатністю їх використовувати з метою задоволення зростаючих потреб